

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
בראשית
תשרי ה'תשפ"ג ב'של"ד
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

ביאור כוונת מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים לגבי המלים (בברכת יוצר אור) המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית.

מעשה נפלא שהיה עם חתן וכלה בהדלקת נרות שבת, חשיבות עניין בצדק תשפוט עמיתך, וקישור העניין להבדל שבין הלימוד בפשטות לבין הלימוד בעמקות.

בעניין הסליחה (הי"ג) ביום הכיפורים, אלהים שחרתיך וכו', ומ"ש מהרי"ץ לגבי תוספת האות יו"ד, והשלמה לשיעור מוצש"ק עקב התשע"ז ובחוקותי התשע"ח לגבי מהר"ש שבזי זיע"א שהוסיף הרבה יודי"ן בשיריו, וחידוש כי האות יו"ד רומזת על ימינו של השי"ת.

התייחסות לסגולה למעוכבי שידוך המובאת בספר ברכי נפשי, ע"י כוונה באמירת המלה לטובה בנוסח יעלה ויבוא וכו' בתפילת נעילה של יוהכ"פ, שאלות והסברים על כך ממרן שליט"א. המצאת סגולות וכו'.

התייחסות למכתבים שקיבל מרן שליט"א בעניין דבריו על האתרוג המרוקאי שהוא מורכב.

בפיוט בר יוחאי וכו', איך צריך להיות הפיסוק במלים 'הלא המה יורוך מוריך'.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 663

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש ע"י ידידנו הרב יאיר זכריה הי"ו ב"ר מנשה, לרפואת ולהצלחת בנו הבחור יעקב ישראל יצ"ו, שנפצע בשבוע שעבר בראשו בתאונת דרכים קשה מאד, והוא מורדם ומונשם וזקוק לרחמי שמים מרובים.

המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה במהרה, ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום, ויחזקהו ויאמצהו בקו הבריאות, וימלא כל משאלות לבו וליבכם לטובה ולברכה, ויקיים עליו מקרא שכתוב [שמות ט"ו, כ"ו] כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בַּמִּצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ רַפְאֵךָ, וכן יהי רצון ואמרו אמן.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש ע"י ידידנו הרב יאיר זכריה הי"ו ב"ר מנשה, לרפואת ולהצלחת בנו הבחור יעקב ישראל יצ"ו,

שנפצע בשבוע שעבר בראשו בתאונת דרכים קשה מאד, והוא מורדם ומונשם וזקוק לרחמי שמים מרובים.

לכן תשתדלו לענות אמן, בכוונה גמורה. המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה במהרה, ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום, ויחזקהו ויאמצהו בקו הבריאות, וימלא כל משאלות לבו וליבכם לטובה ולברכה, ויקיים עליו מקרא שכתוב [שמות ט"ו, כ"ו] **כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שִׁמְתִי בַּמִּצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ רַפְאֵךְ**, וכן יהי רצון ואמרו אמן.

ביאור כוונת מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים לגבי המלים (בברכת יוצר אור) המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית.

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ [בראשית א', א']. אנו מתחילים כעת את התורה מחדש.

בתפילת שחרית, בברכת יוצר אור, אנו אומרים כך, **יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא את הכל. המאיר לארץ ולדרין עליה, המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית.**

מהו הפשט במלים הללו, שהקב"ה מחדש, בכל יום, תמיד, מעשה בראשית? מה הפירוש? וכי מישהו רואה שבעולם נתחדש משהו? ישנם עצים חדשים או פירות חדשים? אין פירות חדשים. מה שהיה בשנה שעברה, ומה שהיה לפני עשר שנים, ולפני מאה שנה או אלף שנה, הכל אותו הדבר. וכי ישנם בעלי חיים חדשים? נברא משהו? שמש נוספת או אחרת, או ירח? **מֵה שֶׁהָיָה, הוּא שֶׁהָיָה** [קהלת א', טז].

שאלה מהקהל: הרי חז"ל אמרו שהשמש אינה רוצה לצאת בבוקר ממקומה כדי שלא תזריח אורה על בתי עבודה זרה, אבל הקב"ה מוציא אותה בכל זאת. וכן אמרו שאין לך כל עשב ועשב שאין עליו מלאך בשמים שאומר לו גְּדֹל.

אם כן זהו החידוש שבכל יום?

תשובת מרן שליט"א: יישר כוחך. בלא נדר נרחיב בהמשך על זה וכיוצא בזה. ולדברייך יש לשאול אִפְתִּי בעלי חיים למשל, מאי איכא

למימר. איזה חידוש יש בהם? הרי הלשון 'מעשה בראשית' כולל לכאורה את כל הבריאה והיצירה של ששת ימי בראשית.

שנית, שאלה נוספת, המלים הללו, 'המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית', חוזרות על עצמן עוד הפעם. כמדומני, שאין דבר כזה בשום ברכה. בהמשך הברכה אנחנו אומרים כך, **לאל ברוך נעימות יתנו וכו', המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, כאמור לעושה אורים גדולים וכו'.**

והשאלה השלישית, מה פירוש המלה 'תמיד'? מדוע הוסיפו אותה? לכאורה היה צ"ל, המחדש בכל יום ויום מעשה בראשית. מה זה 'תמיד'?

*

מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים במקום ודף ל"ב ע"א] כותב בזה"ל, 'ברחמים' לא גרסינן לה בספרינו. ישנן נוסחאות, 'המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים', ומהרי"ץ אומר שאנחנו לא גורסים את המלה 'ברחמים'. והסיבה היא, כי מה שהקב"ה ברא את יצירת האור, זה לא מצד הרחמים, אלא מצד הדין.

וז"ל מהרי"ץ שם, והוא על פי רבותינו ז"ל, מכיון שברא הקב"ה את העולם, בדין הוא להאיר להם, שנאמר [בראשית א', י"ז] **וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ**, הזכיר אלהים בנתינתם (ועייין הרד"א). כתוב 'אלהים', זאת מדת הדין. וכי הקב"ה ברא את העולם, בכדי להשאירו בחושך? את כל בריאת העולם, הקב"ה ברא בחסד, כפי שכתוב בספרים הקדושים, כמפורסם מן הספר מגיד מישרים, שלא לאכול נְהָמָא דכיסופא, שהאנשים יקבלו את ההנאה כביכול על מה שהם עשו, מגיע להם כי הם עשו משהו, שח"ו לא יהיה לחם של בושא. אבל אחרי שהקב"ה ברא את העולם, זה כבר בדין.

ועייין תוספות יום טוב פ"ז דברכות סוף הלכה ג' בטעם חילוק ברכת זימון שמזכיר בה אלהינו, מה שאין כן בברכת התורה שמזכיר בה שם הוי"ה, והוא קרוב לטעם שכתבנו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

נע"ג על מכונו, והרבה פעמים זה לא הולך ביחד עם דעת האר"ל. מהר"ץ לא מתנגד לזה, אבל גם לא מקבל את זה. הוא רק מעיר על כך בצורה עדינה.

למשל לגבי המלים הללו, 'המהולל בפי עמו', כך היא גירסתנו, כותב על כך מהר"ץ בזה"ל, כתבו אחרונים משם האר"י לומר 'בפה', בה"א ולא ביו"ד, כי בפה גימטריא פ"ז ע"ש. ודבריו ע"ה הם לפי דרכו, שהביא נוסח ברוך שאמר מנין פ"ז תיבות. אך לפי שאר הגירסאות, אין קפידא. אם בלאו הכי אנחנו לא אומרים מספר תיבות זה, אזי הדבר כבר לא משנה.

ואדרבה, לפי הדקדוק כן ראוי להיות, בפי ביו"ד, לפי שהיא סמוכה, מה שאין כן אם אתה אומר בה"א. זה 'נסמך'. מה זה 'בפה עמו' ודוק, כי הוא פשוט.

ובעוד מקומות אחרים אומר מהר"ץ, כי אמנם אכן האר"י אומר ככה, אבל נהרא נהרא ופשטיה. יש את הדרך שלהם, ויש את הדרך שלנו. אבותינו נע"ג קיבלו את הנוסח הזה, ולא שייך לערבב מעניין לעניין וממקום למקום. ואכמ"ל.

מהר"ץ בנדון דידן מתכוון כגון כלפי מה שכתוב בספר משנת חסידים מסכת תפילת הבריאה [פ"א משנה ט"ז], ובטובו, יכוין שם ע"ב שבחסד, כי הוא מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, היא מ"ב בחכמ"ה יסוד אבא וכו' יעו"ש.

יתירה מכך מוסיף ואומר מהר"ץ, כי בנ"ד הוא מצא בזה"ק כפי הגירסא שלנו. וז"ל, שוב מצאתי בזה"ק פרשת משפטים דף קט"ו ע"ב דגריס כגרסתינו, וכן גריס בעקידה דף י"ד סוף ע"א, ועיין בגמרא חגיגה פרק אין דורשין.

עוד מעט נראה, למה לגבי הגמרא חגיגה, הוא מביא רק לעיין, כביכול משם אין ראיה.

בסוף ברכת יוצר אור, כאשר שוב הפעם נכפלות המלים 'המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית', כמו שהקדמנו, מהר"ץ [בדף ל"ג ע"ב] חוזר שוב וכותב בזה"ל, 'המחדש בכל יום', הכי גרסינו. ולא גרסינו בטובו. ועיין מה שכתבתי

'המחדש בכל יום', סופי תיבות שלם. הקב"ה מחדש הבריאה שלימה בלי חסרון.

לאחר מכן מהר"ץ כותב כך, ודע, דלא גרסינו הכא 'טובו מחדש', או 'בטובו', כי זהו גדלו, שמזריח זה ומשקיע זה יום יום, ולא שייך הכא לומר ובטובו.

מהר"ץ אומר, שבנוסחאות האחרות – של עדות אחרות – גורסים 'טובו מחדש', או 'בטובו מחדש', ולדברי מהר"ץ מה שאנחנו לא גורסים כך, הוא כי לא שייך ולא מתאים לומר כאן את המלה 'בטובו'. וכי זה הקב"ה מרוב טובו ומרוב חסדו, מרוב שהוא אוהב להיטיב? אמנם נכון שהקב"ה אוהב להיטיב, אבל בנ"ד זאת איננה הנקודה. והוא מסביר את הסיבה, כי 'זהו גדלו. שמזריח זה ומשקיע זה יום יום. ולא שייך הכא לומר ובטובו'.

צריך להסביר את כוונתו בזה. ואמנם אינני יודע, האם ירדתי לעומק דעתו של מהר"ץ, מה הוא רוצה לו' בזה? הוא כותב במלים קצרות, כדרכו בקודש.

עכ"פ נראה לענ"ד שמהר"ץ מתכוון בכך להגיד, שהדבר אינו שייך לטובו של הקב"ה, לכך שהקב"ה עושה חסד. הקב"ה שעשה זאת, זה מראה את העצמה שלו, את גדולתו, שהשמש זורחת והירח שוקע. אף אחד בעולם, לא מסוגל לעשות דברים כאלה. וזה יום יום.

ממשיך מהר"ץ וכותב, ודרך הגורסים וטובו, ידוע, הם אמת ותורתם אמת.

מהר"ץ אומר, אכן 'ידעתי בני ידעתי', הנני יודע שהמקובלים גורסים 'טובו', הם אמת ותורתם אמת. אשריהם ישראל, זאת הדרך שלהם, אבל הדרך השנייה היא עוד דרך. ישנה דרך כזאת, וישנה דרך כזאת. ובעניין נוסח בלדי ונוסח האר"י, עיין שיעור מוצש"ק קדושים התשע"ד.

זהו כפי שמהר"ץ כותב, בכמה מקומות, כגון לגבי המלים 'המהולל בפי עמו' ובע"ח חיים דף ט"ו ע"ב.

כידוע, מהר"ץ היה גם מקובל אלהי, בקי מופלג בספר הזה"ק וגם בשאר ספרי הקבלה. ומצד שני, הוא בא להעמיד את נוסח אבותינו

לעיל בתחלת הברכה. ואח"כ מצאתי בזהר ברעיא מהימנא פרשת פינחס דף רי"ו ע"ב וז"ל, מיתו סבין, ואתהדרו להאיי עלמא עולימין. והיינו רזא דמחדש בכל יום מעשה בראשית, דמתין אלף בכל יומא, ומתחדשין אלף בכל יומא ע"כ. ומכאן סייעתא לגירסתינו. הנה אתה רואה, שבזוה"ק לא כתוב זוטבו.

פירוש המלים, 'מיתו סבין, ואתהדרו להאיי עלמא עולימין', זהו סוד הגלגול. אנשים זקנים מתים, וחוזרים ונולדים תינוקות. עפ"י הזוה"ק, זהו פירוש המלים 'המחדש בכל יום מעשה בראשית'. דהיינו, אנשים מתים, וחוזרים בחזרה. זהו החידוש.

אולי לפי זה, נבין את הכפילות, למה כתובות המלים הללו גם בתחילת הברכה וגם בסופה, כי ישנו כאן עוד רמז נוסף, כוונה נוספת. אולם בהמשך, נראה בלנ"ד באופן אחר.

שמא מה שמהרי"ץ אומר, לגבי גדלו שמזרחי וכו', ושזה לא 'חסד', כדלעיל, הדבר נסמך על מה שכתב מקודם, כי לאחר שהקב"ה כבר ברא את העולם, אזי 'בדין להאיר להם'.

הסיבה שמהרי"ץ אומר, 'עייין בגמרא חגיגה', כי בגמ' לכאורה ג"כ כתוב כפי גרסתנו.

דרך אגב, מעניין הסגנון של מהרי"ץ. הוא כותב זאת, 'עייין בגמרא חגיגה'. באיזה דף? לא כתב. 'עייין'. ומה כתוב שם? תבין לבד. כביכול הדבר פשוט. אבל אני מניח, שמהרי"ץ מתכוון לגמרא דלקמן.

הגמרא בחגיגה [דף י"ב ע"ב] אומרת כך, ריש לקיש אמר, שבעה. ישנם שבעה רקיעים. ואלו הן. וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות. ישנו רקיע, הנקרא וילון. מה התפקיד של וילון?

וילון, אינו משמש כלום, אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית, ומחדש בכל יום מעשה בראשית, שנאמר [ישעיהו מ', כ"ב] הנוטה כדק שמים, וימתחם באהל לשבת. הרקיע וילון, נכנס בשחרית אל תוך תיקו, ואז רואים את האור. ובערבית הוא יוצא מהתיק, ונהיה חושך. וזהו חידוש במעשה בראשית בכל יום. לכן

מהרי"ץ מציין את הגמרא הזאת, 'המחדש בכל יום מעשה בראשית'. לא כתוב זוטבו.

אסכנן, למה מהרי"ץ אומר רק 'עייין' [כפי שהקשינו לעיל], לכאורה היה צריך לומר כי הנה יש לנו הוכחה נוספת, שהגירסא שלנו היא כפי שכתוב בגמרא. אולי היינו אומרים שהיה קשה לו, כי מה נפשך, הרי גם לא כתובה המלה 'תמיד'. אם אדייק לך מן הגמרא, כי לא כתוב שם מלת 'זוטבו', אתה תשאל אותי, שהרי גם לא כתוב 'תמיד'. על כן, אינני יכול להביא מכך ראיה.

והאמת היא, כי גם בספר הזוה"ק, לא כתובה המלה 'תמיד'. אולם לגבי המלה 'תמיד', אין ויכוח. בתפילה כולם גורסים את המלה 'תמיד'. אבל זה רק בפרשת פינחס, שהוא הביא במקום השני, אבל בפרשת משפטים כתובה גם בזוה"ק תיבת 'תמיד', והרי שם במקום הראשון ציין רק למשפטים.

יש עוד הבדל, שבגמרא מדובר על הרקיע וילון, ובזוה"ק על הקב"ה. אבל מסתברא שזאת לא הנקודה. והרי סוף סוף הכל בא מן הקב"ה.

מעשה נפלא שהיה עם חתן וכלה בהדלקת נרות שבת, חשיבות עניין בצדק תשפוט עמיתך, וקישור העניין להבדל שבין הלימוד בפשטות לבין הלימוד בעמקות.

תשמעו סיפור נפלא, הפלא ופלא, ראיתי זאת בספר שערי יוסף על הלכות טבילת כלים, מהדורת ביקורת, הוא מביא זאת בשם ספר ווי העמודים, מעשה שהיה בזמנינו.

חתן וכלה, מבתים יראים ושלמים, תלמידי חכמים מדקדקים במצוות. החתן אמר לכלה, תשמעי, הנני רוצה שביתנו יהיה מושתת על אדני השלחן ערוך, הלכה צרופה, ודקדוקי הלכה. אינני מחפש היתרים, או כל מיני דיעבדים.

בין היתר הוא אומר לה, תשמעי, ישנה הלכה, שאם האשה אינה מדליקה נרות שבת בזמן, עלולה להגיע לידי חשש חילול שבת קודש. אם כן, אני אדליק. כתוב במשנה ברורה, וכן

שערי יצחק – השיעור השבועי

מלבושיה היפים ביותר, להדלקת נרות הראשונה בחייה.

כשיצאה מחדרה, בערך כדקה לאחר זמן הדלקת נרות, חשבו עיניה למראה נרות השבת הדולקות כבר... היא חשבה להתעלף.

החתן אמר לי, שצריך להדליק בזמן. כנראה סברה שהוא עזב את הבית מהר, בכדי שלא לריב איתה. הרי הוא כבר הלך לבית הכנסת. מסתברא שאמר שבת שלום בחטיפה ורץ. כנראה הוא ראה שהיא לא הדליקה, אז הוא הדליק והלך.

היא זכרה היטב מה שאמר לה החתן קודם החתונה. אבל עד כדי כך? דקה לאחר הדלקת נרות בשבת הראשונה, הוא כבר הדליק את הנרות. וכי זה החתן שכולם היללו אותו שהוא בעל מדות? אמרו לי שיש לו מדות טובות. לא סתם. שאלתי האם יש לו יש מדות טובות, וכולם היללו ושיבחו אותו, שהוא בעל מדות טובות.

היתה לה מלחמה גדולה בלבה. מצד אחד, היא מאד כעסה. כל כך התכוננתי להדלקת נרות, וזה מה שהחתן עשה לי?

אבל מצד שני, הרי היה תנאי, שהוא מדליק בזמן. היא היתה מאד מבולבלת. מצד אחד חשבה, אולי כל הנישואין זה מקח טעות, לא לחתן כזה ציפתה, שאין בה מינימום התחשבות ברגשותיה. כנראה כל הנישואין הללו הן טעות, א"כ אולי אפילו לא צריך גט... על דעת זה לא התחתנתי. עד כדי כך? הוא הרי ידע כמה היא התכוננה לרגע הגדול הזה.

מצד שני, איך תצער את הוריה? איך אבוא כעת ואגיד להורים, זהו, גמרנו, הנישואין מבוטלים. מה אגיד להורים?

וכך הגיעה לסעודת השבע ברכות – הגיעה אל האולם, היכן שעשו את שבת החתונה, ואח"כ יאמרו שבע ברכות – מבולבלת כולה. אבל בהחלטה נחושה שלא לצער את הוריה, ולבחון את המשך דרכה עם החתן לטב ולמוטב.

אָמָה יש לה הבחנה מאד דקה – יש לה תפישה טובה ואבחנה דקה, והיא שמה לב לכך – ומיד

בקיצור שלחן ערוך, לא יחוש לרגזה של אשתו. למרות שהיא תכעס עקב הדבר, מ"מ כיון שהמדובר בחילול שבת, אם היא מאחרת ומתעצלת, אתה תדליק. אין עצה ואין חכמה ואין תבונה לנגד ה'.

אקרא לכם זאת, בלשון השואל נווי העמודים, חלק נ' סימן א"ן, שהוא אביה של כלה.

מעשה שהיה כך היה. בתי התארסה עם בחור. בבירורים שביררנו עליו, אמרו שהוא בחור למדן ירא שמים ומדקדק בהלכה, ואף בעל מדות טובות. באחת הפגישות שבין האירוסין לחתונה, אמר החתן, שהוא מאד רוצה לבנות את ביתו על אדני ההלכה הצרופה מבלי כל 'היתרים' וכדו'. והוסיף שגם כאשר יבוא לידי קושי, ההלכה תהיה נר לרגליהם, ולא יזוזו זיו כלשהו מפסק השו"ע והפוסקים.

והסביר לה למשל, בהרבה בתים קורה שערב שבת הוא זמן מאד לחוץ, ובפרט בימי שישי הקצרים, אבל אני מאד רוצה שבביתי ידליקו את הנרות בזמן הדלקת נרות. ומבואר במשנ"ב סימן רס"ב ס"ק י"א שאם הבעל רואה שאשתו מתאחרת להדליק, מצוה גדולה שהוא ידליק הנרות, ולא ישגיח בקטטת אשתו.

והוא ממשיך, אומר אבי הבת, בתי היא בת יראת שמים, והיא הסכימה מיד, ואמרה, בוודאי שגם רצוני עז לשמור על כל דקדוקי ההלכה.

ויהי היום, מגיעה 'שבת אל ערס', דהיינו שבת החתונה. כוונתי לא כמו שנפוץ היום לומר שבת חתן.

בערב שבת הראשון לאחר הנישואין, בתי שהיא כאמור יראת שמים גדולה מאד, התרגשה לקראת הדלקת נרות פעם ראשונה בחייה, ועשתה הכנה נפשית גדולה לכך, היא השתדלה להכין את עצמה בזמן.

כש'ש' דקות קודם זמן הדלקת הנרות, בא בני לקרוא לחתן, ללוות אותו לבית הכנסת לתפילת מנחה וקבלת שבת, ובתי הכלה היתה אז בדיוק בחדרה כדי להתכונן וללבוש את

ראתה שהכלה מאד מבולבלת, ועיניה עצובות וכבויות, והבחינה שיש דבר גדול שמעיק על לבה. כששאלה אותה מה קרה, אמרה לה, כלום, אני קצת עייפה.

אשתי אינה תמימה, היא לקחה אותה הצידה, והתחננה בפניה שתספר לה את המציק על לבה. הכלה סיפרה לה על מה שאירע בהדלקת נרות.

אמה מיד הלכה לאם החתן, וספרה לה על המעשה שקרה, ואמרה לה, מה זה צריך להיות? כך מתנהגים עם אשה, מיד בתחילת החיים, בהדלקת נרות הראשונה?

התחוללה שם מהומה קצרה. אבל אם החתן אמרה, תשמעי, אני מכירה את בני, זה לא הטבע שלו. אני יודעת שהכלה לא משקרת, אבל מצד שני, בני אינו מושחת, ודבר כזה לא יעלה על דעתו לעשות. הוא באמת בעל מדות טובות.

אם החתן קראה מיד לבנה ושאלה אותו, הדלקת היום נרות שבת? מיד נזכר החתן במעשה, ואמר, אוי, שכחתי. מה קרה, ביקשה אמו להבין. מה שייך כאן שכחת? וסיפר לה, כי מבואר בהלכה, שיש ענין גדול שהבעל ידליק את הנרות ויכבם. עוד מעט נראה זאת.

התרגשתי מאד לקיים היום את המצוה לראשונה, הכנתי את הנרות, הדלקתי אותם, וברגע זה קיבלתי טלפון מבן דודי שהגיע מחו"ל מיוחד לחתונה, כשהוא מתעניין איך מגיעים לבית הכנסת. התחלתי להסביר לו. כשסגרתי את הטלפון, באו לקחת אותי לבית הכנסת, וככל הנראה שכחתי לכבות את הנרות.

הרי החתן צריך ליווי. לכן אחז"ל במס' ברכות, שלושה צריכים שימור וכו'. מהגם שכתוב בפרקי דר"א שהחתן דומה למלך.

עד מהרה התפוגג כל הכעס, והמהומה התבררה על לא מאומה. בסך הכל טעות של חתן, וראו כולם איך שיש מצוה לדון לכף זכות, כי ברגע אחד היה הנרות יכולות להפוך לתבערה גדולה, אלמלא הבירור הקצר.

הנדון שם הוא, האם זה נקרא שהדליקו בבית נרות שבת? כי לגבי הנרות האלה, יוצא שלא הדליקו אותם לשם נרות שבת, אלא הדליקו על מנת לכבות. וא"כ הרי כתוב בהלכה כי מי שלא הדליקה שבת אחת, עליה להוסיף בשבת הבאה על הנר. זהו קנס. אבל מצד שני, הרי היא לא ידעה, היא אנוסה. זה לא שהיא התעצלה ולא הדליקה. זהו הנדון שם. לא ניכנס לזה.

זהו סיפור נחמד. כדאי לדעת את ההלכה למעשה, לגבי הנושא הזה של כיבוי הנרות, מהרי"ץ זיע"א ג"כ מביא זאת בעץ חיים וסדר הנהגת ערב שבת, אות כ"ד, בשם מה"ר חיים ויטאל. וז"ל, תיזהר אתה בעצמך בתיקון הנר של שבת. אך ההדלקה, תהיה על ידי אשתך (הרח"ו).

הוא אומר, תיקון הנר של שבת. אפשר להבין, להכין את הנר, לסדר אותו במקומו, וכדומה. אבל בספרים כותבים גם 'להבהב' אותו. הדבר מובא במשנ"ב [סימן רס"ג ס"ק י"ב] בשם ה'כתבים' – הכוונה לכתבי האר"י ז"ל – בזה"ל, טוב שהאיש יתקן הנרות. ובסימן רס"ד [ס"ק כ"ח] הוא כותב, על מה שכתב הרמ"א בשם הטור בזה"ל, ומכל מקום נהגו להדליק הפתילה ולכבותה, כדי שתהיה מחורכת ויאחו בה האור יפה, מוסיף המשנ"ב, ואף בנר הכרוך כעין שלנו עושין כן.

וזה יעשה האיש מתחילה. ויהיה תועלת, שלא תשהה האשה בהדלקתה בהגיע זמנה. אם כן, לא רק הכנת הנר, אלא גם שידליק ויכבה. כי קשה להדליק ברגע הראשון, לוקח זמן עד שהאש נתפסת. לכן שהאיש ידליק ויכבה, ואז כאשר האשה תבוא להדליק, האש מיד תיתפס.

דרך אגב, ישנה הלכה שאיננה ידועה, שצריך להדליק נר של שבת, לא להדליק וכאשר האש נתפסת לעזוב וזה ימשיך לדלוק לבד, אלא כאשר עוזבים זה דולק טוב. אותו הדבר בנר חנוכה, להדליק עד 'שהשלהבת תהא עולה מאליה'. דהיינו, שלא יראה שהשלהבת עולה מעצמה, אלא ע"י המדליק. אין העיקר

שערי יצחק – השיעור השבועי

ובפרט אם המדובר באדם ראוי. לגבי אדם רשע, אין צריך לדון אותו לכף זכות. אם רואים שהוא עושה עולה, רשעות, אל תפרש אותו לכוונה טובה. אבל אם מדובר באדם צדיק, או לכל הפחות הוא שקול, אזי 'בצדק תשפוט עמיתך'. אולי ישנו כאן משהו, שנסתר ונעלם מעיניך. וק"ו אם אתה יכול לשאול אותו, ולברר את העניין, שיסביר לך מה שנעשה. זה בדרך כלל, מה שמשתמשים בדוגמאות הללו ללמד לקח ומוסר-השכל.

*

ברם, כעת אני לוקח זאת, לעניין אחר.

ישנו לימוד תורה בפשטות, וישנו לימוד בעמקות. ישנו אדם שלומד, ומבין את פשט המלים, וישנו עמקן אשר רואה דברים שאינם כתובים. הוא מעמיק, ומבין כך: אולם לכאורה, איפה ראית את זה?

למשל, מי יכול היה לשער, שזהו מה שקרה במעשה דלעיל, שהחתן הדליק ע"מ לכבות. אדם נורמלי, לא יחשוב על כך. גם אנשים חכמים. אולי גאון חריף במיוחד, יכול להעלות בדעתו שזהו מה שקרה, שהחתן הדליק ושכח לכבות. זאת הברקה, שקרה דבר כזה. אמנם הדבר יכול להיות, אפשר להבין זאת לבד, גם בלי שהוא יספר שזהו מה שקרה.

לומדים איזה דבר, כתוב פה ברמב"ם ככה, ומבינים זאת שטחית. אבל תראה מ"ש הרמב"ם שם, במקום אחר, ואם תיקח את דברי הרמב"ם שם לכאן, תראה ותבין שבעצם ישנה לו כאן כוונה אחרת. זהו ה'חידוש'.

דיברנו מקודם [בהתחלת השיעור], מה הפירוש 'המחדש' בכל יום מעשה בראשית וכו', הקב"ה מחדש את העולם. זה לא שהקב"ה בורא דברים חדשים. גם 'חידושים' בתורה, אין פירושו שאומרים דברים שלא היו, אלא שהעניין כלול בעומק הדברים. זה לא כתוב במפורש, אני מוציא אותם ומסבירם, ובסה"כ אחרי ככלות הכל מתברר כי הדבר בעצם מונח פה.

שנתפס האש, ואתה מוריד את היד. אלא בהדלקה עצמה, להמשיך להחזיק את האש, עד שהנר דולק טוב. [עניין מ"ש בס"ד בעיני יצחק על הלכות חנוכה סי' ק"כ הערה ל' ד"ה וראוין].

*

אולם כנראה בזמנינו העניין דלעיל לא שייך, מכיון שבפתילות של זמנינו זה הפוך, אם מדליקים אותם כבר אזי אדרבה, אחר כך כבר קשה להדליקם. בזמנינו, כנראה העניין הזה אינו רצוי.

הדבר מובא בפסקי תשובות [דף קצ"ט], בזמננו כמעט בכל סוגי הנרות והפתילות המצויים בשוק, אין שום תועלת בהבהוב הנרות. ואדרבה, בחלק מסוגי הנרות ההבהוב גורע, וגורם לקושי בהדלקת הנר אחר כך, ולכן – הוא אומר ב'לשון של'זהורית' – אין מהחובה לנהוג כן, אלא הבעל יתעסק בתיקון הנרות והעמדתן על הפמוט והכנתן להדלקה.

וגם מהנכון שישתדל בקניית הנרות והפמוטים, שכל זה בכלל דברי האר"י ז"ל שהאיש יתקן הנרות. ואף אלו יחידי סגולה, אשר בעצמם מדליקין נרות (וכנ"ל אות י"ב), מכל מקום ייטיבו ויתקנו ויכינו את נרות נשותיהם.

אולם מצד ההידור, יש תמיד מקום להבהב על כל פנים שני נרות, כי יש בזה טעמים על פי הסוד. יש מקום לכך. כפי שאני מבין, לפי המקורות המובאים שם, לא כ"כ ברור לסמוך עליהם שהדבר הוא כך. אולם עכ"פ הוא מביא שישנם צדיקים כאלה, האומרים שבכל זאת יש בכך עניין. אז כל אחד יראה לפי מצבו.

*

הסיפור הזה, וישנם עוד סיפורים רבים מהסוג הזה, הוא נועד כדי להראות את עניין הכתוב, בְּצִדְקַת תְּשֻׁפֹּט עַמִּיתָךְ וויקרא י"ט, ט"ו. לפעמים האדם בטוח, שעשו לו עולה, והוא כועס וגועש ורועש. ואם היה קצת 'מתון מתון' ארבע מאה זוזי שְׁוֹיָא' ועיין גמ' ברכות דף כ' ע"א, אם היה מברר ושואל, היה מתברר שהיתה כוונה אחרת לגמרי. אל תחליט מיד. אפילו שנדמה כי כל הראיות וההוכחות הן כהבנתך, תשאל. אולי בכל זאת.

העולם שהקב"ה ברא, אנחנו כבר חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש שנים מאז הבריאה, והשמש זורחת בכל יום בזמן, בעצמה של אור, והירח והכוכבים, והעצים מצמיחים, והבע"ח וכו'. היכן ישנם דברים כאלה? כל יתר הדברים בעולם מתבלים ומתכלים לאחר זמן, מתיישנים ונחלשים. כמה יחזיקו? על כרחינו, שהקב"ה צריך כל הזמן לחדש את זה, לתת להם את הכוח מחדש, שזה לא יתמעט או ייחלש, אלא שישאר כוחו. וזהו מה שהוא אכן עושה. א"כ זה לא שזהו דבר חדש, אלא זה דבר בעצמותו.

צריך להאריך על הנושא דלעיל, ולבסס אותו, אם ישאר זמן אחזור לנושא הזה בהמשך השיעור. כי ישנם כמה דברים הנוגעים לעניינא דיומא, מה שנוגע לימים הנוראים אשר עברנו אותם לאחרונה, ועדיף לדבר עליהם כל זמן שאנחנו עדיין בהשראה שלהם.

בעניין הסליחה (היי"ג) ביום הכיפורים, אלהים שחרתיך וכו', ומ"ש מהרי"ץ לגבי תוספת האות יו"ד, והשלמה לשיעור מוצש"ק עקב התשע"ז ובחוקותי התשע"ח לגבי מהר"ש שבזי זיע"א שהוסיף הרבה יודי"ן בשיריו, וחידוש כי האות יו"ד רומזת על ימינו של השי"ת.

בסליחות של יום הכיפורים [סליחה י"ג] כתוב כך, אלהים שחרתיך, ונגדך אשפוך שיחי וכו'. ובהמשך כתוב, וימין האל תצביא, פליטיך, לתלפיות.

הפייטן מדבר שם, לגבי העניין שהקב"ה ישיב אותנו לארצנו מן הגלות, את הפליטים וכו'. ונדחי אפסים שובבי, מבין פריצי חיות. שהקב"ה ישיב אותנו, יחזיר אותנו לארצנו, לעיקו"ת ירושלם ת"ו. מה שכתוב מקודם 'לתלפיות', הכוונה לעיר ירושלם, כפי שכתוב בגמ' ברכות שבית המקדש נקרא תלפיות, 'תל שכל פיות פונים אליו'. כל אלה הנדחים באפסי הארץ, הקב"ה ישיב אותם. 'מבין פריצי חיות' היינו, אומות העולם שהם חיות רעות.

להנחילם ארץ צבי, וכימי קדם להיות.

עורר אותי בני הרה"ג שאול הי"ו, לגבי מה שמהרי"ץ זיע"א כתב שם ובעץ חיים ח"ג דף ק"ל

ע"ב, מה פירוש המלה 'שובבי' לכאורה, האות יו"ד היא מיותרת.

כותב על כך מהרי"ץ בזה"ל, 'שובבי', כמו תשיב. ותוספת היו"ד, למשקל השיר. וכן כולם. כי גם בהמשך יש מלים כאלו.

אי נמי, מדבר כלפי ימינו יתברך, וכן כולם (רי"ו).

רי"ו, זהו רבי יצחק ונה זצ"ל. מהרי"ץ הביא זאת בשמו. הוא מסביר דבר אחד עפ"י הדקדוק, ודבר שני עפ"י הרמז. היו"ד היא יתירה, וכתבו אותה בשביל משקל השיר, בשביל החרוז, 'תצביא', 'שובבי', 'ארץ צבי', 'קרבי', 'תמרחי', א"כ גם כאן צריכים להוסיף יו"ד. דבר שני הוא אומר, כי האות יו"ד היא 'כלפי ימינו יתברך'. האות הראשונה יו"ד, זהו רמז ליד ימין.

בעבר השבנו בס"ד על הטענה של אחד מהמדקדקים בדורנו [הרב מאזוז. העורך], על כך שרבי שלום שבזי זיע"א בשיריו מוסיף הרבה יודי"ן, כגון בשיר איומה בהר המור וכו', 'בשחרי', 'זדתו מכוערי'. מהי היו"ד הזאת?

והסברנו בס"ד, כי ראשית ידוע מה שכתבו המדקדקים, כגון לגבי המלה בפסוק 'מושיבי עקרת הבית' [תהלים קי"ג, ט"ז], שזה לצחות הלשון. גם הוא [הרב מאזוז] מודה שישנו דבר כזה, אבל הוא טוען שזה כביכול יותר מדאי. הפייטנים הספרדים, לא עשו זאת כמו מהרש"ש. בכל אופן, כפי שאמרנו, ישנו דבר כזה.

הרד"ק כותב כך אף לגבי הפסוק [תהלים קל"ה, ט"ז] 'בתוככי מצרים', תוספת היו"ד לצחות הלשון יעו"ש. במקומות רבים, הרד"ק כותב זאת. זהו גם שמהרי"ץ זיע"א כתב בנ"ד, שזה 'למשקל השיר'. א"כ ישנו דבר כזה, ואפשר להוסיף זאת. ואם בתהלים כך, כלשכ"ן שיכול מהרש"ש בשירותיו לעשות כן, שהן מיוסדות לא רק על צחות הלשון, אלא אף ביתדות ותנועות.

אבל חוץ מזה, עיקר מה שאמרנו הוא, כי למהר"ש שבזי היתה בכך כוונה מיוחדת, כיון

שערי יצחק – השיעור השבועי

בספר ברכי נפשי ויקרא, דף קפ"ה, הביא משהו לגבי תפילת נעילה של יום הכיפורים, דבר חידוש, בזה"ל, סגולה גדולה בדוקה למעוכבי שידוך, ביהכ"פ בשעת הנעילה.

ראינו לנכון להביא את הסגולה שהשמיע הרה"ג שמחה קסלר זצ"ל רבה של קרית ספר, ומי שכיהן במשך שנים כרב בית הכנסת 'אגודת רעים' בב"ב.

תקופה מסויימת היו בקהילתו שבבני ברק כמה מעוכבי שידוך.

מי שמכיר את העניין הזה, זהו דבר אשר מאד מצער, אלה שיש להם מעצור בנושא הזה.

לפני תפילת הנעילה, קם הרב קסלר זצ"ל וניגש לשליח ציבור שהיה אמור לעבור לפני התיבה, ואמר לו שיכווין היטב ביעלה ויבוא, במלה 'לטובה'. הוא הסביר את דבריו ואמר, שכיון שעל מעוכבי נישואין נאמר 'לא טוב היות האדם לבדו' – קראנו זאת השבת, בפרשת השבוע – ממילא תפעל הכוונה במלה הנ"ל. 'לטובה'... אז עכשיו אנחנו אומרים 'לטובה', שיהיה לו שידוך.

בשנה היא, כך סיפרו חברי הקהילה, באו כל המעוכבים, בברית הנישואין.

שמענו על קהילה גדולה נוספת בארץ ישראל, שהיו בה שש משפחות שלא הצליחו במשך שנים לשדך את ילדיהם, הש"צ שעבר לפני התיבה בתפילת נעילה בקהילה היא ת"ח מופלג במיוחד, ולפני שניגש לעמוד ביקשו ממנו לכוון כנ"ל. ואכן בהגיעו למלה 'לטובה', התפרץ בבכי במשך כמה דקות. הוא 'הרגיש' זאת, שמע והכיר כנראה את הכאב העצום הזה. ולא יכול היה להמשיך בתפילתו.

באותה שנה, התארסו כל שש משפחות מעוכבי השידוכין בקהילה היא.

כך מובא העניין דלעיל, כאשר בדקתי ומצאתי, גם בספר אוצרות הזמן [אלול תשרי דף קנ"ט], ובספר סגולות רבותינו [דף 187]. ומעידים על כך רבים, שהסגולה הזאת אכן פעלה.

ברם, יש לי על כך, כמה שאלות, הערות.

שלגבי האות יו"ד, ב'ספירות' השכינה היא המדה העשירית. ע"כ היה לו עניין, לרמוז על השכינה. הסברנו זאת באריכות בזמנו, לא אחזור על הדברים, רק אציין למי שירצה לעיין בפנים, דיברנו על כך בשיעור מוצש"ק עקב התשע"ז בשכ"ח – זה בזכות ידידנו הרב שילה הי"ו, שחיפש ומצא זאת לפי בקשתי – וכן בשיעור מוצש"ק בחוקותי התשע"ח בשכ"ט.

עד עתה, היו לנו שתי דרכים. אולם כעת נתחדשה לנו דרך שלישית, עוד נקודה. חידוש נוסף. כי 'היו"ד רומז לימינו יתברך'. כפי שמהרי"ץ כותב. א"כ הדבר מחזק את העניין דלעיל.

דרך אגב, בתכלאל 'פעמון זהב' הנדפס ממש מקרוב – עלפי התכלאל של מהרי"ו – נשמט הפירוש הזה. הם מביאים הרבה כתבי יד של מהרי"ו, ואת מה שמהרי"ץ מביא בנ"ד בשם מהרי"ו, זה נעלם, משוסדמה, לא הביאו זאת. שם [בעמ' קנ"ג] כתוב כך, 'שובבי', כמו תשיב. ותוספת היו"ד כמו מושיבי עקרת הבית, והרבה יש במקרא תוספת יו"ד לתיקון לשון. (וכאן משקל השיר. כלומר, והנדחים באפסי הארץ ובקצוות, תשיב אותם להנחילם ארץ ישראל, שנאמר בה צְבִי הַיָּא לְכָל הָאָרְצוֹת וַיִּחְזַקְאָל כִּי, [ו].) על כך היה צריך להוסיף, כי מהרי"ץ זיע"א הביא פירוש נוסף, בשם מהרי"ו. מובן כי היה לו למהרי"ץ מהדורא אחרת של מהרי"ו. ישנן הרבה מהדורות של פירושי מהרי"ו.

שאלה מהקהל: מה זה ימין?

תשובת מרן שליט"א: כמו בדרך כלל, שיד ימין זו מדת החסד. גבורה, זה שמאל. לפי זה אין המדובר על השכינה, כי זאת אינה המדה העשירית, אלא ימין, ימינו של ה'. שהקב"ה יקרב אותנו, ביד ימינו.

התייחסות לסגולה למעוכבי שידוך המובאת בספר ברכי נפשי, ע"י כוונה באמירת המלה 'לטובה' בנוסח יעלה ויבוא וכו' בתפילת נעילה של יוהכ"פ, שאלות והסברים על כך ממרן שליט"א. המצאת סגולות וכו'.

כעת, עניין נוסף.

ראשית, נראה שישנה שיטה, 'להמציא' סגולות. לשעבר, בדרך כלל חשבנו, כי 'סגולות' זה דברים של 'מקובלים', ועכ"פ שיש לכך יסודות גבוהים, דברים שאנשים רגילים לא מבינים. בנדרון דידן, אני לא מדבר שהם אנשים רגילים, אבל לא שמענו שבכוחנו - אפילו גדולי תורה - להמציא סגולות. רק מה שמוזכר בספרים אפילו נדירים ובכת"י, או במסורת בעלפה. אולם נראה מהעניין דלעיל, שאכן אפשר להמציא סגולות. ממציאים. סגולה זה לא דבר שחייב להיות דבר מקובל מדור לדור, שנמצא כתוב באיזה מקום מסויים, או איזו מסורת.

והראיה, כי חושבני שגם הגר"ח קניבסקי זצ"ל המציא הרבה סגולות. כגון שסיפרו עליו כי היה מישהו שכאב לו הרגל, והגר"ח אמר לו, תלמד במס' בבא קמא פרק כיצד 'הרגל'. וכן לגבי כל מיני דברים, תלמד נושא כזה וכזה, ותיושע.

נראה שהוא המציא זאת. הוא אכן יכול היה להמציא. לא משנה. אני מדבר על השיטה. זה לא שהוא קיבל את המסורת הזאת, וכדומה. אלא הדביק לכל דבר, מצא ברוב בקיאותו איזה דבר בש"ס שמתאים לעניין, תלמד את הפרק הזה. ואכן זה עבד. אולי זה עבד בגלל שהגר"ח אמר, אבל מ"מ אחרי שהוא אמר, במציאות ראו שזה עובד. והנה גם בנ"ד, זה ג"כ עבד.

האמת היא, כי נתעוררתי לכך מפני שזכור לי שגם בספר עולי עין, חיברו הרב יצחק פחה וירושלם התשי"ג, מובן ג"כ מדבריו כך, שסגולות זהו דבר שאפשר להמציא. אם מוצאים משהו המחבר ומקשר בין העניינים.

אבל כמובן, רק מי שהוא בר הכי. מבין עניין. לא חייב דוקא שזה יהיה דברים במסורת העוברת מדור לדור. בסדר. יתכן עכ"פ.

וועכשוו אחרי השיעור, חיפשתי ומצאתי דברים ברוח זו, שם בס' עולי עין [בדף 211 ד"ה לסיכום], ונזכרתי ג"כ שדיברנו לשעבר מה שנכתב נגד איזו סגולה או סגולות שבדה מליבו חכם אשכנזי אחד לפני כשני דורות, אולי שמו

יהודה רוזנברג, בקשר לנר חנוכה. וזה לאידך גיסא. כל דבר לגופו.

אבל לכאורה יש שאלות נוספות, בעניין זה. פְּנוּסָח יעלה ויבוא, הרי כתובה פעמיים המלה 'לטובה'. זכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה לטובה וכו', ושוב זכרנו י"י אלהינו בו לטובה וכו'. אם כן על איזו 'טובה' מדובר? הראשון או השני? זאת סתם שאלה.

אבל הקושיות שיש, אחת, למה דוקא שליח ציבור? לכאורה, מי שבעצמו מעוכב שידוך, או מעוכבת שידוך, וכי הם אינם יכולים להתפלל על עצמם? למה אתה אומר, שהסגולה היא רק כאשר הש"צ אומר?

שנית, ואם המדובר בצדיק שמתפלל בתורת ש"צ, למה רק בחזרה? מדוע לא בתפילת הלחש?

הקושיא הנוספת, דבר שלא היה מובן לי, מה הדבר קשור לתפילת נעילה? למה דוקא בתפילת הנעילה? מדוע לא בשחרית כיפור למשל? או במנחה? ובכלל, הרי אומרים יעלה ויבוא בכל השנה, בראשי חודשים ובחול המועד, ואפילו בברכת המזון. יש הרבה יעלה ויבוא. למה רק שם, ביעלה ויבוא של נעילה? רצוני לומר, אם זאת 'סגולה', אזי לכאורה למה זה קשור דוקא לתפילת נעילה?

יישר כוחו של בני הרה"ג משה שליט"א, שהזכיר לי מה שכתוב בספר תולעת יעקב וסוד תפילת ר"ח דף ל"א, וכבר הבאנו זאת בס"ד בשיעור מוצש"ק תרומה התש"פ. מהר"ם גבאי זצ"ל בספרו תולעת יעקב, כותב דבר מופלא. אינני יודע, האם הם ידעו זאת, אבל הם כיוונו לכך.

הרי ישנה 'פקידה', וישנה 'זכירה'. כפי שאנו אומרים, 'זכרנו י"י אלהינו בו לטובה, פקדנו בו לברכה'. הוא כותב על כך דברים עפ"י הנסתר בזה"ל, הפקידה, סוד הנקבה המתברכת מסוד הזכירה, בו מתחדשת כנשר נעוריה.

כך הוא מסביר. בספר שיירי כנסת הגדולה הביא זאת בקצרה, וכן בשתילי זיתים, ובכף

יכול להיות, שהעניין שזה שייך דוקא בתפילת הנעילה, כיון שזהו סוף היום. ישנם כאלה שטענו, כי אין שאלה בנ"ד 'למה בנעילה', כיון שתפילת נעילה היא מרוממת מכל התפילות של יוהכ"פ. יכול להיות. אבל לענ"ד זה עדיין לא מספיק. כי נכון שתפילת נעילה היא הכי חשובה מכל התפילות, זאת תפילה נוספת, שאין אותה בימים האחרים. זאת תפילה המיוחדת ליום הזה, תפילה מרוממת העולה על כל תפילות היום.

בסדר. אבל השאלה שלי היא, מי שכעת הוא רוצה שידוך, עכשיו הוא מעוכב שידוך, והוא לא ידע מן הסגולה הזאת, שיחכה עד תפילת נעילה של יום הכיפורים הבא? הנה עוד מעט יש לו ראש חודש מרחשון התשפ"ג, ביום שלישי, וביום רביעי, למה לא שיתפלל ויכווין על כך ביעלה ויבוא של ראש חודש? וכי הסגולה עובדת, רק בנעילה של יוהכ"פ?

זה מה שהפריע לי. הקושיא הזאת. אלא מאי, אפשר כי זהו דוקא בתפילת נעילה, כי לא רק שזאת תפילה מרוממת, אלא זהו הזמן של מחילת העוונות, א"כ אולי ח"ו על המעוכב או מעוכבת שידוך ישנו איזה קטרוג, וכעת שב"ה נמחלים להם כנראה העוונות שלהם, כל השטנים והמקטרגים בטלים, וכעת זהו הזמן שהתפילה תעלה ושיתקבל העניין.

או דלמא, שישנו איזה עניין מיוחד בחזרת הש"צ, כי ישנה לכך מעלה של תפילה בציבור. אמנם, נושא זה שנוי במחלוקת. ידוע מהחתם סופר, שאדם שלא הספיק את תפילת הלחש, כמו שמביאים הפוסקים, שיתפלל יחד עם חזרת הש"צ, כי גם זאת נחשבת תפילה בציבור. לא רק בזמן שהציבור מתפללים, אלא גם חזרת הש"צ. והם מדייקים כך מהרמב"ם בהלכות תפילה [פרק שמיני הלכה ד'], וכיצד היא תפילת הציבור? יהיה אחד מתפלל בקול רם, והכל שומעים. ואין עושין כן בפחות מעשרה גדולים ובני חורין. ושליח ציבור אחד מהם וכו'. משמעות לשון הרמב"ם היא, שהמעלות שאמרו חז"ל על תפילת ציבור, שהיא נשמעת

החיים. הם מדברים על כך, שלא להפסיק ביניהם, דהיינו לחבר את הזכר ואת הנקבה, זכרנו בו לטובה ופקדנו בו לברכה, כי אצלם עונים על כך אמן. אצלנו התימנים, בלא"ה לא עונים שם אמן, [למרות שמהרי"ץ הביא זאת, עיין שיעור מוצש"ק משפטים התש"ע, ובראשית התשע"ב. אבל הוא לא התכוין כלל שכך מנהגינו, רק הסתייע מכך לנושא אחר]. אבל בעדות אחרות, שהם עונים אמן, על כך הם אומרים שלא לענות על זה אמן, כי בכך אתה מפריד בין הזכר לבין הנקבה. ואדרבה, רוצים שיהיה יחוד. שיהיה חיבור.

הבאנו שם בס"ד, כי אכן כך הם כותבים. הוציאו מסקנא מדברי התולעת יעקב שלא לענות אמן אחרי לטובה'.

אולם למעשה, הדבר כתוב במפורש בספר חמדת ימים [ענייני ראש חודש פרק ב' אות ל"ה, דף י"ח]. הוא כותב כך, כשאומר זכרנו ה' אלהינו **בו לטובה ופקדנו בו לברכה, לא ישים ריוח בין הדבקים.** נראה שעדיף לומר, בין הדבקים. בקמץ. כפי שכתוב אצל אחד [מלא"כ"ב, ל"ד]. המליצה לקוחה משם.

אשר שם רמז דבר ונוקבא. זכירה לזכר, ופקידה לנקבה. וצריך לייחדם יחד ביחודא שלים. ולפיכך בחזרת שליח ציבור התפילה, לא יפסיקו לענות אמן בינותם, ואחר כך שלימו תפילת ערבית עכ"ל.

גם השת"ז הביא זאת בקיצור. כנראה ישנה שם טעות, או חסרון לשון, בסימן תכ"ב ס"ק א', אבל עכ"פ זהו העניין.

א"כ ראשית, נפשט לנו הספק, על איזה 'לטובה' המדובר? או העיקר? לא הראשון, 'לטובה ולברכה', אלא 'זכרנו י"י אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה'. כי המכוון הוא על הזכר, הרמוז כאן.

כאשר דיברתי על העניין דלעיל עם תלמידי חכמים, בחג הסוכות שעבר עלינו לטובה תחת טולא דמהימנותא, יחד עם בני הרב שאול הי"ו, והרב ישראל מנתיבות, והם העלו כמה תירוצים.

ומתקבלת תמיד וכו', כמו שהקדים הרמב"ם שם בהלכה א'.

לא אכנס כעת אל הנושא הזה, דנו בכך בהרבה ספרים, אבל עכ"פ מכאן הם 'בונים' שחזרת הש"צ נחשבת, ויש את המעלות שאמרו חז"ל לגביה. למרות שבעצם הציבור כבר התפלל, והחזרה הזאת נועדה רק בשביל עמי הארץ.

בכל אופן, אולי לפי זה, ישנה כאן את המעלה של תפילה בציבור.

והטעם שהסגולה דוקא בנעילה ובחזרה, אפשר דהיינו מפני שבאותה שעה יש התעוררות גדולה. וכיון ששליח ציבור אומר זאת בקול רם וכל הציבור שומעים ומתעוררים יחד ברגע אחד, יש לזה כח יותר מאשר כל יחיד ויחיד לבדו ולא ברגע אחד. איתמר.]

מה שיוצא מזה למסקנא לפענ"ד, בשורה התחתונה, כי אין הכי נמי. יכול להיות שהסגולה איננה דוקא בנעילה, יכול להיות שהסגולה היא בכל יעלה ויבוא, וגם כאשר האדם מתפלל על עצמו, או כל אדם שיתפלל על מעוכבי השידוך ויכוון עליהם במלים הלאה, זה טוב. רק שבתפילת נעילה, זה הכי טוב, הכי פועל. אבל אכן ישנו מקום לכך, בכל השנה.

ומי שיעשה את הסגולה הזאת, ויכוון בראש חודש וכדומה, כפי שצריך וכו', שיגיד לנו, בכדי שנפרסם שהדבר אכן עבד.

הערה מהקהל: ולהגיד לשליח ציבור?

תשובת מרן שליט"א: נכון. ויותר טוב, להגיד לשליח ציבור. ניקח גם את זה. אבל כפי שאמרת, גם מי שאינו יכול, או מי ששכח ולא הסתדר, שיכוון על כך בעצמו. לפי כל הסימנים, הדבר צריך לפעול.

התייחסות למכתבים שקיבל מרן שליט"א בעניין דבריו על האתרוג המרוקאי שהוא מורכב.

דיברנו בס"ד בעניין האתרוגים, הבאנו עשרה פגמים וחסרונות שישנם באתרוג המרוקאי, שהוא לא כפי שמהללים אותו. בשיעור מוצש"ק נצבים התשפ"ב הבאנו בס"ד שש הוכחות, ובדרשת חול המועד סוכות הוספת עוד ארבע הוכחות.

קיבלתי על כך מכתב מאחד מידידנו, שכתב אלי בזה"ל, בס"ד יום רביעי י"ז בתשרי התשפ"ג.

לכבוד הרב יצחק רצאבי שליט"א, שנה טובה ומבורכת ומועדים טובים.

קראתי את דברי הרב בדבר כשרות האתרוג המרוקאי.

ברצוני להוסיף מספר דברים, ברשות הרב.

א', טענה א', אין גרעינים, ברצוני להוסיף, שהקב"ה ברא את כל הצמחים, כך שיהיה להם המשכיות. ההמשכיות של עצי הפרי ע"י הגרעינים (הזרעים). וממילא אם אין גרעינים, הוכחה היא שמעשה ידי אדם בדבר, כלומר הפרי מורכב. הוא לא טבעי בבירור. (ייתכנו עצים שיהיו מורכבים ויהיו להם זרעים, אבל אם אין זרעים בודאי שהעץ מורכב). דהיינו, לא כל הרכבה, מורידה את הזרעים. הוא בא לחזק את מה שאמרנו.

עץ פרי עושה פרי למינו אשר זרעו בו למינהו. זרעו בו. שבפרי עצמו, יש את הזרעים. כפי שקראנו השבת בפרשת השבוע.

ב', טענה שניה [צ"ל ד', הטענה הרביעית שהביא מרן שליט"א. העורך], לא ראוי לאכילה. חיזוק לדבר משיר השירים, כמו שכתוב כתפוח (כאתרוגא) בעצי היער וגו' ופריו מתוק לחכי. הרי כידוע, 'כתפוח בעצי היער' היינו האתרוג, כמבואר בתוספות מסכת שבת [דף חפ. ד"ה פריו] בשם רבינו תם, ואולי אפילו ישנו מדרש כזה.

ורק האתרוג התימני הבשל (על העץ, לא זה שנקטף כשהוא קטן וירוק), הוא המתוק.

חזק וברוך על חיזוק יהודי תימן במסורתם האמיתית.

ברוך כהן, קרית אתא. ה' ישמרהו ויחייהו.

*

מישהו נוסף שלח אלי דבר, אשר נתפרסם ברבים. כי הנה תמיד מביאים סייעתא אלה המדברים על האתרוגים המרוקאים, מבעל ביכורי יעקב, מהימים ההם, או מרבנים אחרים בדורנו, להוכיח שאפילו גדולים אשכנזים סמכו ידיהם עליו. אבל הם מעלימים מאידך שהחזון

שערי יצחק – השיעור השבועי

התועלת בחכמת ההרכבה, שמשבחת את הפרי. אבל לא בנ"ד.

עוד מביאים שם, כידוע האתרוג המרוקאי נטול גרעינים (וכפי שהצליחו בעידן המודרני באבטיח ועוד, שיהיו ללא גרעינים), והגרעינים הם אחד מסימני האתרוג הבלתי מורכב, וכפי שהביא מרן הגר"ח"ק זצ"ל מהתוספתא במס' פרה, שאתרוג יש בו גרעינים.

ועתה אתה יהודי המהדר במצוות ומחבבן, ומפזר עליהם הון רב, אל תשים כספך על קרן הצבי, וח"ו להיכנס אפי' לספק ברכה לבטלה.

*

בליל הושענא רבה, היה כאן אצלינו בביהמ"ד פעולת צדיק, ידידנו הרב עזרא אדמוני שליט"א, מארצות הברית, והוא סיפר לי ששמע מפי הרב דדוש זצ"ל, שאמר לו כי בעבר אכן לא הרכיבו במרוקו, אבל מקרוב, מאז שנכנסו לשם האשכנזים, מאז שהתחילו לעשות מכך ביזנס – דהיינו מסחר – הרכיבו אותם.

בכך התפענחה החידה. הרי כפי שאמרתי אז בדרשת חול המועד, כי בזמנו – לפני יותר מארבעים שנה – ראיתי את האתרוג המרוקאי, וזה לא מה שישנו כיום, כי היום בזמנינו יש לאתרוג המרוקאי מיץ אפילו יותר מהאתרוג של-אשכנזים. אז בזמנו, היה משהו יבש בפנים, דבר שנראה אולי שרידים של הרכבה שהיתה בעבר לפני מאות שנים. ומעץ לעץ, מדור לדור, זה הלך ונתמעט. אולם אלה, יש בהם ממש מיץ. המון מיץ. א"כ זאת כבר רמאות גלויה. לגבי האתרוגים המרוקאים כיום, אפשר להגיד שהם בודאי מורכבים.

כך הוא אמר, מרכיבים את זה שיהיה יותר יפה ומחוסן.

דבר נוסף ששמעתי, משני כיוונים, כי משפחת פייבלזון אומרים שיש להם מסורת שונה בשם החזו"א, וגם הרה"ג יהודה שפירא זצ"ל – שלא לוקחים הם מַזְנֵי חזו"א הרגילים. הרי ישנו 'אתרוג חזו"א' מפורסם, שהרב לפקוביץ ראש ישיבת פוניבז' לצעירים גידל אותו. ועוד זן נוסף

אי"ש פסל את האתרוג הזה. לכן נביא זאת כעת, וזה לשונם.

דעתו הברורה של מרן החזו"א זצלה"ה על אתרוגי מרוקו.

כידוע לכל תלמידי מרן החזו"א, שסבר שאתרוגי מרוקו הם בספק מורכבים, ואין ליטלם למצוה כלל. ואף כי בעבר נענע גם אתרוג מרוקאי לאחר שבידך על האתרוג – הוא לא בידך עליו, כי על אתרוג אחר בידך – מ"מ לא החזיקם מרן החזו"א, והחשיב את אתרוגיו למוחזקים.

ולאחר סוכות, כשפתחו מרן לראות סימניו, חשש להם שהם מורכבים, וריחקם מעליו שלא ליטלם יותר אפילו לנענועים (ע"פ ספר זכור לדוד, מתלמידו מקורבו הגאון רבי דוד פרנקל).

ובספר שביתת הארץ כתב, כל דברי הפוסקים שמביאים להכשיר אתרוגי מרוקו, הם מאותם שנתגדלו בשדי הישראלים אשר באמת היה להם מסורת אלפיים שנה, וכעת נפסק בעוה"ד ע"י הארורים ימ"ש.

בזמנו דיברנו, כי זה לא 'אלפיים שנה', אלו הם חלומות באספמיה, אלא זה בסה"כ כארבע מאות שנה. לפני ארבע מאות שנה, לא היו להם במרוקו אתרוגים. הביאו להם את זה, אבל הם גידלו אותם. ישנם אנשים, אשר כל דבר מגזימים בעתיקותו. זהו כפי שהיו איזה ס"ת ישנים מתימן, ואמרו שהם מזמן עזרא הסופר ועיין שיעור מוצש"ק מטות התשע"ז. אנשים שלא יודעים ולא מבינים. חלומות.

עוד מובא כך, סיפר רבינו הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, שבכל סוכות מגיע אליו מאן דהו ונותן לו אתרוג ממרוקו שהוא בעצמו קוטר, אתרוג יפה מאד. והוסיף, שבמרוקו יש שטח שלוש קילומטר על חמשים מטר לרוחב, ושם גדלים רק אתרוגים. ופעם היו שם אתרוגים בלתי מורכבים, וכיום במדינה קיבלו שכל להרכיב. פעם לא היה מורכב, ועתה יודעים להרכיב.

הדבר מזכיר לי את הפסוק בפרשתנו ובראשית ג, ו' וְנַחֲמָד הָעֵץ לְהַשְׁפִּיל. להרכיב זה 'שכל'.

הנקרא זן הלפריץ. הם אומרים, שיש להם מסורת מהחזו"א, על אתרוג אחר. ומישהו אמר לי, שזהו ממש אתרוג תימני. רק שיש לו בתוכו שקיקים כמו מיץ. כך לדבריהם. כנראה שבין תלמידי החזו"א בעצמם, ישנם ויכוחים וחילוקי דעות, מה בדיוק אמר ואיך אמר וכו'. בכל אופן, הרב שפירא, ומשפחת פייבלזון, הם טוענים ואומרים שזהו האתרוג שהחזו"א החשיבו, והם לוקחים רק את זה.

כתבתי על עיקר נושא זה בס"ד בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ הל' סוכה ולולב [דף רט"ז] – מי שירצה יעיין בפנים, אקרא רק כמה שורות, והעורך בהדפסה יוסיף יותר – בזה"ל, ותמורת שיודה – ר' שרגא שלומאי – על האמת הניכרת החוש"ה אל העין, עיקם את הדרך ופנה לו להתעולל עלילות דברים בדויים מסברת הכרס, דהנה יש במציאות לפעמים לעצים משתנים מתכונתם, ונקרא אצל המומחים מוטצי"א.

ומאחר שכך, רצה לדעת אם התימני הוא פרי מיוחד מעיקרו, או שנוצר ע"י מוטצי"א, ולכן בדק מאות אתרוגים ומצא באחדים מהם אחת או שתי שקיקות עם מיץ, כבאתרוגים דידהו, וכמו שהוא בלימון. ה"ז אומר שנשתנו מטבען הראשון, וזה עובר בזרעים לדורותיהם עכ"ד יעו"ש. הוא אומר, כי השקיקות מיץ נהיו כך.

וכמה טענותיו חלושות. דלא זו בלבד דעניין מוטצי"א הודה בעצמו שהוא רק לפעמים, אלא גם מה שמצא במקצתן שקיקות מיץ מועטות אינו ראייה כלל, כי כבר ביארנו דאצלינו בכולן יש לחות סביב הגרעינים פְּמִים קפואין כעין שק קטון. וא"כ אפשר מאד שאלו העצים, הושקו הרבה מים, לפיכך תפחו מעט [ומעתה נתהפכה הקערה ואפשר לטעון כלפיו דאתרוג דידכו ממוטצי"א אתעביד], כי זו הלחות שבשלנו היא כשורש ויסוד למיץ שבשלהם, והוא הדבר אשר דיברנו לעיל ד"ה ועם.

ועוד, מי יודע אם אמנם האתרוגים שבאו לידו, לא נתלשו מאתרוג תימני מורכב. לפי שכאן בארץ ישראל רבים מרכיבין. והי"ל לחקור ולדרוש בזה, כי אפי' אם יתערבו שרשי

האתרוג עם הלימון בקרקע, ימצא מיץ הלימו"ן תוך האתרוג כאשר שמעתי, וכל זה מפני שהן קרובין להדדי כאמור, מצא מיץ את מינו וניעור.

זאת אומרת, באתרוג התימני בדר"כ אין שקיקות של מיץ. אינני מדבר על כך שאין פלחים, זה בודאי, אלא ישנם כאלה שיש להם קצת שקיקות קטנטנות. יכול להיות שזה מורכב, אולי דור שני או דור שלישי. או יכול להיות, שזה רק הלחות שישנה ונתרבתה, והאתרוג אכן מקורי. לא בטוח.

שאלה מהקהל: בעבר לא היו השקיקים האלה? תשובת מרן שליט"א: כך מסתבר שלא היו. צריכים לבדוק, מהיכן זה הגיע. אבל ישנם מעטים כאלה, עם שקיקות. לא נתברר לנו, האם זה מחמת הרכבה, או שישנו סוג זה, שהלחות מתנפחת ונהיים שקיקים כאלה. זהו דבר חשוד.

בכל אופן, בזמנו אמר לי אגרונוס מפתח תקוה, שעובד עם אתרוגים של הבר"ץ עדה החרדית. הוא אמר לי, מה הם מספרים סיפורים שזה לא מורכב, אני בעצמי מרכיב אותם... הם לא יודעים שאני מרכיב. זה היה לפני יותר מארבעים שנה. הם כותבים, אתרוגי בד"ץ, 'בחזקת בלתי מורכבים', הם לא יכולים לדעת מה מורכב ומה לא מורכב, כי זה כמעט אותו הדבר, ההרכבה אולי מוסיפה עוד ס"מ. הם לא תופשים, אינם יכולים להבחין. א"כ נפל פיתא בבירא.

בקיצור, אין אתרוג שהוא בודאי אינו מורכב, רק האתרוג התימני. ולקחת כמובן את הכי מיוחס והכי 'חלק', מכל השאלות שדיברנו.

הערה בכתב מהקהל: רצוי מאד שמעכ"ת ישיב על דברים זרים ותמוהים שכתב בזה הרה"ג שבתי לוי שליט"א בספר גדרי המועדים חלק א' פרק ב' בכל הערה ק"ג, דהיינו גם בעניין ברכת פת קטנית יעו"ש. ושמעתי כי הוא אומר זאת גם בשיעוריו לאברכים, באופן שיש חשש גדול שדבריו יתקבלו אצל מי שאינם מבינים. ואני אכתוב רק נקודה אחת להשיב עליו, שמא לא תעלה בדעתו של מעכ"ת, והיא לפי מה

שערי יצחק – השיעור השבועי

כזה, כי האתרוג והלימון הם אחים, הם מתחברים בקלות.

בספר כשרות ארבעת המינים ודף קפ"ב כתב על כך בשם הגרש"ז אורבך זצ"ל, שזה לא נחשב מורכב, אם הדבורים העבירו את האבקה. ומדבריו למדו, שהוא הדין אפילו בלי דבורים. לדבריו, ה'מורכב' שחז"ל דיברו, זה לגבי ייחור. דהיינו שאתה לוקח ייחור של־עץ הזה, ומרכיב אותו עם העץ הזה. אלו שני מינים, כל מין מביא פירות, ואתה מחבר את האחד עם השני. אבל בנ"ד, כאשר הדבורים מעבירות אבקה, האבקה היא אינה מין בפני עצמו, היא לא יוצרת משהו, מן האבקה הזאת לא יכול להיווצר דבר. זה לא כמו ייחור שלם, שהוא מים בפני עצמו, והשני הוא מין נוסף. חיברת מין במין. אלא, לקחת אבקה.

זאת הסברא שהוא אומר, ולכן אותה אבקה שהדבורה מעבירה, הרי אין בשום פנים ואופן כח באבקה לבד להצמיח, וא"כ אין לה שם 'מין', ולכן הרכבתה עם האתרוג אינה נחשבת הרכבת שני מינים.

לפי זה כתב בספר כשרות ארבעת המינים [שם], חידוש עצום, כי א"כ אפשר גם להזריק את האבקה. לא רק שהדבורה תעשה זאת, אלא גם אני. כי מה איכפת לי, האם הדבורה עשתה, או שאני עושה?

וז"ל שם, ועפ"י יוצא חידוש עצום, שאם נזריק לפרח האתרוג, או לאתרוג, או לאילן, מין מלימון או תרכובת הורמונאלית מתכונת הלימון, לא יהא על אתרוג זה שם מורכב. ואמר לי דודי הגרש"ז אורבך שליט"א, שבאמת כן הוא הדבר. שמאחר שאותה זריקה או המיץ אין בכחם להצמיח מצד עצמם, אין לאתרוג הגדל על ידם שם אתרוג המורכב, שאינו מורכב משני מינים. והוא מביא הוכחה מהחזו"א לדבריו.

אבל בספר אהלי שם נחלק תשיעי דף רנ"ח, להרה"ג מיכאל פרץ שליט"א, דחה זאת, וחולק על כך. הוא מביא ראיה הפוכה מהחזו"א, כי גם אם זה לא יכול לצמוח, החזו"א

שמקובל בידינו כי אבותינו הקדושים נע"ג שיצאו מעצמם מארץ ישראל לפני חרבן בית המקדש הראשון, לא התיישבו בארץ תימן אלא מפני שראו כי גדלים בה כל ארבעת המינים. והרי הם עצמם הכירו את האתרוג האמיתי, שכן היו נוטלים אותו בכל שנה ושנה בהיותם בארץ ישראל, ואף בחג הסוכות של־אותה שנה, ואם כן בודאי ראו שהוא הוא האתרוג הגדל בתימן. שאם לא כן, לא היה להם להתיישב שם אלא במקום אחר שגדל שם אתרוג אמיתי עם יתר המינים.

תשובת מרן שליט"א: בל"נ בשיעור נוסף נשב על מדוּכָה זו.

*

ובזמנינו ישנה עוד בעיני. כתבו על כך בכמה ספרים, אקרא להם זאת כעת מתוך הספר אהלי שם ודף רנ"ז, וז"ל, אתרוג המורכב בשיטת הכלאה, כלומר שמזריקים לפרח האתרוג, אבקה של לימון. יש מתירים, והוא הגרש"ז אורבך ז"ל. ונראה שיש לדון בזה, מחמת דברי החזו"א שחשיב הרכבה בכגון זה. וממילא נעבדה בו עבירה. ויהא דינו כאתרוג המורכב. אבל אם בדרך הטבע לקחו דבורים אבקה והניחו בפרח האתרוג, נראה להתיר וכו'.

יש פרדסני אתרוגים הדואגים להניח כוורות ליד עצי האתרוגים, כדי שיעבירו אבקה מעץ הלימון לעץ האתרוג, או מחושש לאתרוג. שמעתם? הדבורים לוקחות אבקה, מוצצות צוף, ומעבירות אבקה מהלימון אל האתרוג, ועל ידי זה נהיתה שם הרכבה.

בכך יהיה מובן, איך קורה שישנם אתרוגים תימניים, שלפתע פתאום נהיו כמו מורכבים. כתבתי על כך בס"ד בשו"ת עולת יצחק חלק שני [סי' קמ"א], ובמהדורא החדשה יבואו על כך הוספות בעזרתו יתברך.

א"כ אחת מן השתים. או שהדבורים העבירו אבקה של לימון, או שהעצים של האתרוג והלימון הם קרובים, ובשרשים הם מתחברים. זאת השערה שלא נתבררה, אבל יש בכך הגיון, וישנם מקורות לכך. יכול להיות דבר

פסק שגם זאת הרכבה. והמסקנא שלו, שאם הדבורים עושים זאת, זה בטבע, והדבר מותר. ואם בני אדם עושים זאת, לא.

הרי אחד הטעמים לאסור אתרוג מורכב, היא בגלל שנעבדה בו עבירה. ישנם שבעה טעמים, למה פסול אתרוג מורכב. אחד מהם הוא, כמובא בכמה הפוסקים, ובכללם הלבוש ובסימן תרמ"ט סעיף ד' כי 'נעבדה בו עבירה'. הם לא דנים, מצד פיסול 'חסר', או שזה לא נקרא אתרוג וכו', אלא שהיתה כאן עבירה של הרכבה. גם אם הפרי מותר באכילה, הגם שתאמר שזהו אתרוג, וזה לא נקרא חסר. זה כמו בהמה של כלאים, אם עשו בה עבירה, אסור להקריב אותה לבית המקדש, כי זה 'מאיס לגבוה'. לעשות בזה מצוה? אבל הבהמה עצמה, מותרת באכילה. אותו הדבר האתרוג הזה, הוא מותר באכילה, כי ההרכבה שעשו בו איננה אוסרת את הפרי באכילה, רק הפעולה עצמה אסורה. לכן לדבריו, אם הדבורים עשו את זה, הרי זאת אינה עבירה. ואם בני אדם עשו זאת, אזי 'נעבדה בו עבירה'. כך המסקנא שלו.

ומי יודע היום, מה שקורה בשוק, לגבי האתרוגים של אחרים. מסתמא הם עושים גם את הפעולות הללו. עכ"פ חלקם. נוספה גם הטענה הזאת, כי ישנן עוד חששות גם מבחינה זאת. ואם יהא לי פנאי בעתיד בל"נ אשתדל לעיין בעומק העניינים.

שאלה מהקהל: גם אם נאמר שהשרשים התחברו, זה לא ייחשב אתרוג מורכב?

תשובת מרן שליט"א: לפי הדעה של 'נעבדה בו עבירה', זה צריך להיות מותר. אם האיסור 'מורכב', הוא מצד זה. אבל לפי שיטות פוסקים אחרים, כגון מהר"ם אלשיך, האומרים שזה לא נקרא אתרוג, או שזה נקרא אתרוג ועוד לימון, או שזה מצד חסר. הרי ישנם טעמים אחרים, לפיסול 'מורכב'. אולם אם הנדון רק מצד 'נעבדה בו עבירה', אם רק זאת היא הנקודה, אזי אין הכי נמי, מהבחינה הזאת לא צריכה

להיות בעיא. בין אם זה דרך השרשים, ובין אם הדבורים העבירו, אין בכך חשש. אולי נדייק יותר. מהר"ם אלשיך כותב, כי הסיבה שאתרוג מורכב הוא פסול, מפני שזה לא נחשב אתרוג, אלא לימון. או 'אתרוג אמרה תורה, ולא מקצת אתרוג', כפי שכתב מהר"ם אלשיך בתשובותיו. גם את הטעם של 'אתרוג חסר', הוא כותב, וכן הט"ז. וכו'. ישנם כמה וכמה טעמים. וכבר הם ערוכים יפה ומסודרים היטב, בס' ארבעת המינים להר"א ויספיש נח"א דף נ"ה.

בפיוט בר יוחאי וכו', איך צריך להיות הפיסוק במלים 'הלא המה ירוך מורד'.

צריכים היינו לחזור אל הנושא שהתחלנו לדבר בו, בעניין חידושי תורה, אבל אני רואה שלא נשאר לנו אלא מעט זמן. ע"כ אדבר על עוד נושא קטן, שעורר אותי אליו זה מקרוב בני בכורי הרה"ג משה שליט"א, לגבי הפיוט בר יוחאי וכו'.

אנחנו אומרים כך, בר יוחאי, עצי שטים עומדים. לימודי י"י, הם לומדים. אור מופלא, אור היקוד הם יוקדים. הלא המה, ירוך מורד. עושים הפרדה בתיבת 'המה'. אך הוא אמר לי, שהוא שמע את גיסו הרב נריה מדמון הי"ו, שהוא מפסק כך, 'הלא המה ירוך, מורד'. כאשר הוא שאל אותו על כך, הוא ענה לו, תראה, כל מה שאני אומר, זה כפי מה ששמעתי ממהר"י אלשיך זצ"ל, שהוא סבו. א"כ בטח שמעתי גם זאת ממנו.

לכן נשאלת השאלה, איך צריך להיות כאן הפיסוק הנכון?

האמת היא, כי מהר"י אלשיך היה בקי עצום, וגם בעל הבנה, ומתאים לו לומר כך, כי ישנו פסוק כזה בספר איוב נח, י"ג, הלא־הֵם יִזְרְזֹף יִאֲמְרוּ לְךָ. דְחִי בתיבת ירוך, שהוא טעם מפריד. אני מניח, כי מכך הדבר בא לו. זה כמעט כמו לשון הפסוק. והוא למד משם לנ"ד. שם הכוונה בתיבת הַמָּה, לדור הראשון שנזכרו לפני כן.

שערי יצחק – השיעור השבועי

'אור היקוד הם יוקדים', מה המלים הללו. והוא מביא שם, שהרי לפי הספירות, זה נצח והוד. 'עצי שטים עומדים' זה כידוע נצח והוד. הוא מביא מאמר מהזוה"ק וחלק ג' דף רל"ד, דבינה איהי נורא דדל"ק. דהיינו, אש דולקת. ולגבי נצח והוד, כי נצח והוד זה הנביאים, משם נמשך בני הנביאים, וזה נמשך מחכמה לבינה. ולולא החיות הנמשך מחכמה לבינה, הוה אוקיד לעלמא ברגעא חדא. וזהו דקפייט, אור היקוד הם יוקדים.

מלשון הכתוב [איוב ח', י"ז] כי שאל נא לדור כו', הלא הם יורוך, והכונה במש"כ בתיקונים [תי"כ"א דמ"ד] דתנאים אינון נצח והוד איתני עולם. זהו הפסוק שהבאנו לעיל. לכן חושבני, כי בטוח שמהר"י אלשיך קישר את הפסוק הזה לכאן, ולכן הוא פסק מדנפשיה כך.

ורמז בכאן מ"ש [דברים י"ז, י"ז] ככל אשר יורוך, [עו"ש י"ז, י"א] עפ"י התורה אשר יורוך, ר"ל להיזהר מאד בכל מילי דרבנן. ומה הדבר קשור לנצח והוד? הוא מביא מאמר הזוה"ק ברעיא מהימנא, וכמ"ש [הרע"מ בח"ג דרמ"ג] תנאים ואמוראים, לית מאן דיכיל לשבחא לכוין אלא מרי עלמא. דאפילו אורייתא כולא עד אין סוף, בכו הוא תלייא וכו'. כל התורה כולה תלויה בכס. ויען שמילי דרבנן נמשכים מנו"ה, לכן שפיר קפייט הלא המה יורוך מורך.

נראה שאם בן צ"ל 'הלא המה יורוך, מוריד'. האמת כי לפי מ"ש כאן, עכשיו אינני בטוח ולא יודע איך צריך להיות הפיסוק. צריך להתעמק עוד בזה.

אבל עכ"פ בהמשך הוא אומר כך, עוד יאמר וכו', דהיינו פירוש נוסף, דמשה ר'עיא מהימנא, הוא הוא יהיה משיח גואל האחרון ב"ב, והאיי רוחא דקודשא הוא רוח אפינו משיח ה', כמ"ש [בוז"ק ח"ב דף ע"ח]. מלכא משיחא בריחא, כד"א והריחו ביראת ה', וידין סהדי והתראה וכו'. ורשב"י הוא בחינת ניצוץ משה רבינו, וזהו דקפייט עליה רשב"י לימודי ה' אור היקוד הם יוקדים, הלא המה יורוך [את המשיח שהוא] מורך. כאן זה בודאי מפורש.

זהו כפי פיסוק מחדש נוסף בפיוט בר יוחאי – אשר חושבני שהוא יצא ממנו, ואשר איננו מקובל – 'את כרוב ממשח, זיו דורך'. כי ישנו פסוק דומה בספר יחזקאל [כ"ח, י"ד], אַתְּ-כָרֹב מְמַשֵּׁחַ הַסּוּכָה. אולם 'העולם', אינו אומר כך. שם לגבי 'את כרוב ממשח', אולי כבר למדו ממנו אחרים, אולם אני מניח שזה התחיל ממנו. נפוץ יותר אצל אנשי צנעא. אבל אינני בטוח שזה נפתח במהר"י אלשיך, ועכ"פ בסידור תורת אבות שבעריכת בנו שליט"א נדפס כך. אבל מצד שני, לגבי 'הלא המה יורוך מוריד', בסידור תורת אבות לא פסק כלל. כנראה, או שהדבר לא ידוע לו, או שהוא מסופק בדבר, לא ברור, או שפעם מהר"י אלשיך אמר כך, ופעם אחרת אמר כך.

לפענ"ד אמנם אין צורך לשנות את הפיסוק המקובל 'את כרוב, ממשח זיו דורך'. כי זה אינו סותר את אופן הפרדת הטעמים בפסוק הנז"ל. כי יש לפרש שכאן הכוונה שאתה רשב"י כרוב ממשח, וגם זיו דורך. דו"ק והבן.

החלטתי בס"ד לברר זאת, ומתוך המובא בספר ביאור השיר בר יוחאי [דף מ"ו] להריא"ז מרגליות, ראיתי שמובן כי אכן יש מקום לשתי הדעות.

הוא מביא שם ארבעה פירושים, ולפי שני הפירושים הראשונים נראה כי הפיסוק הוא כפי שהוא אומר, 'הלא המה יורוך, מוריד'. ולפי שני הפירושים האחרים, זה מתאים לפיסוק 'הלא המה, יורוך מוריד', כפי שמקובל בדרך כלל. אבל אלו דברים ממש נשגבים, הנוגעים לסתרי התורה.

במלים אחרות, המסקנא היא, שלא צריך לשנות את מה שמקובל. אבל מצד שני, לכל הפחות לא צריך למחות במי שאומר אחרת, כי גם לו יש על מה לסמוך.

כך כותב הריא"ז מרגליות בספרו 'ביאור השיר בר יוחאי', שהוא היה בקי נפלא בספר הזוה"ק ובשאר ספרי הקבלה. כל דבר הוא מביא את המקור הראשון, ממש מפרש הכל, מה הפירוש

אח"כ הוא מאריך וכותב פירוש שלישי, אבל שם זה כבר נראה משהו אחר. וז"ל, רשב"י הם השרפים וכו'. כפי שאמרתי לכם, קשה להיכנס כעת לעמקות הדברים, יקח שעה או שעתיים רק כדי ללמוד זאת. השרפים יסתלקו, ולא יכנפו בכנפיהם לכסות מוריד, אלא רשב"י וחברייא הכל באתגלייא, יורוך מוריד. כאן זה בודאי מחובר, יורוך מוריד.

ואולי מה שהכי קל להבין, זהו הפירוש הרביעי שהוא כותב בסוף, שהדבר חוזר על חנוכה ופורים. וז"ל, עוד יאמר, דכאן רמז על חנוכה ופורים כמ"ש [בשעה"כ בדרוש ר"ח דף ע"ו]. בשם ספר הזהר והתיקונים, דחנוכה ופורים, הם בנצח והוד, מצוות דרבנן, וכמ"ש שהם בנ"ה. א"כ הוא מדבר על נצח והוד, שהם 'יוקדים', וגם בחנוכה מדליקים נרות, זה 'יוקד'. ובפורים, ליהודים היתה אורה. חנוכה ופורים זה אורות.

ואיתא בפסיקתא רבתי [פ"ג פי' ביום השמיני], לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים, ר"ל שלא יקיים מצות חנוכה, הואיל ואינם מן התורה. אמר הקב"ה, לאו בני, אלא כל מה שהם גוזרים עליך קיים, שנא' עפ"י התורה אשר יורוך. למה? שאף עלי הן גוזרין. שנא' ותגזר אומר ויקם לך.

והנה בזה החרוז מדבר מבחי' נצח והוד, שהם בחי' אור היקוד הם יוקדים כמ"ש, וגם בחנוכה מדליקין נרות חנוכה, ובפורים כתיב ליהודים היתה אורה, והן מצוות דרבנן, כמ"ש גבי חנוכה [שבת כ"ג]. והיכן צונו, [הא לא דאורייתא היא אלא מדבריהם. רש"י]. רב אַוּיָא אמר מלא תסור, רב נחמיה אמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. וכ"כ גבי מגילה [מגילה י"ט]: הראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידים לחדש, ומאי ניהו, מקרא מגילה. וזהו דקפייט הלא המה יורוך מוריד.

הלא המה – דהיינו חנוכה ופורים. יורוך מוריד – דהיינו תקיים אותם כפי מצות החכמים המורים זאת, הרומזים על נצח והוד.

ב"ה שהבננו את כל הצדדים, ויכולים להיות רגועים, להמשיך כפי שמקובל. מנהג ישראל תורה הוא. לא נראה לי, לעשות שינוי ממה שמקובל להגיד, 'הלא המה, יורוך מוריד'. וכפי שביארנו, זה מיושב. אין טענות כנגד זה. גם אם מי שיגיד אחרת, יש לו על מה לסמוך, בכל אופן צריך להמשיך כפי שמקובל.

והשם ברוך הוא יאיר עינינו תמיד במאור תורתו, אכי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,

נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א

קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

***

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"ג בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741

והתרומים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבם לטובה, אכי"ר.